

# פסקי עמוד ההוראה הגאון הגדול ר' עזריאל אויערבאך שליט"א

(מתוך ספר בנתיבות הלכה חלק ל"ד עמ' 239)

## עם הערות והוספות

### לכתוב מגילה

א. מותר לכתוב מגילת אסתר אף לפני שקיבל כתב קבלה שראוי הוא לעסוק במלאכת כתיבת סת"ם.

### מגילה פסולה

ב. הקורא את המגילה ביחידות ממגילה פסולה מברך על הקריאה, דהמ"ב<sup>1</sup> לא חילק בזה ולא הביא את דברי השער אפרים<sup>2</sup> שאין מברכים על מגילה פסולה כשקוראים ביחידות<sup>3</sup>.

### בעל קורא

ג. בליל פורים אפשר לצאת ידי חובת קריאת המגילה מבחור בר מצוה שלא ידוע אם הביא שתי שערות, אולם בקריאת המגילה ביום יש להקפיד שהבעל קורא יהא לו שתי שערות, דהיינו שנתמלא זקנו דידוע שהביא שתי שערות<sup>4</sup>.

### נשימה אחת

ד. אם הבעל קורא לא הצליח לקרוא את העשרת בני המן בנשימה אחת, אין צריך לחזור לנסות לקרוא בנשימה אחת<sup>5</sup>.

### ברכת נשים

ה. נשים יש להם לברך על קריאת המגילה 'על מקרא מגילה' דזהו מטבע הברכה<sup>6</sup>.

----- הערות והוספות -----

<sup>1</sup> ע"י סי' תרצא סקכ"ז.

<sup>2</sup> שער ו' סני"ט, וכ"כ בפתחי שערים (סי' תרצ סקפ"ט).

<sup>3</sup> מאידך דעת הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה פ"ט ס"ב) שלא יברך.

<sup>4</sup> וכ"כ בשערים המצוינים בהלכה (סי' קמא סק"ז) ובשו"ת בנין שלמה (סי' נח) וכן דעת הגר"נ קרליץ (אגרת הפורים פ"ג עמ' כב) והוסיף שאם יש לנער זקן אז אינו צריך בדיקה כמבואר במ"ד (סי' רע"א סק"ג ובשעה"צ שם סק"ה) וכן מבואר במ"ב (סי' תרפט סק"ו) בשם העיקרי דינים (בשם סמא דחיי) שבשעת הדחק כשאין שם אנשים בקיאים במקרא מגילה יכול להקל אף בקטן. וטעם כולם משום דמקרא מגילה ביום הוי מדברי קבלה וספיקו לחומרא כשל תורה משא"כ בלילה דלרוב הפוסקים הוי מדרבנן. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פמ"ג סי"ז) שאף ביום יכול להוציא אחרים יד"ח משום שיש לצרף את הדעות שקטן שהגיע לחינוך גם יכול להוציא אחרים יד"ח, ויש לצרף גם את השו"ת תורת חסד (או"ח סי' א') שבדיעבד כשהקטן איננו לפנינו לבדוק, יש לסמוך אפי' לענין דאורייתא על חזקת שנים שמסתמא הביא גם סימנים (כ"ה בתורת המועדים סי' תרפט סק"ג, ופסקי שמועות עמ' פג בשם הגר"ש"א) וע"ע בביה"ל (סי' לט ס"א ד"ה או). ועכ"פ כתב בשערים המצוינים בהלכה (שם) שיכול להוציא את האשה אפי' שלא בשעת הדחק כיון שחיובו אף ביום רק מדרבנן כמבואר בטורי אבן (מגילה ד.). וכ"כ הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג פורים פ"ז הע' 4) וע"י משי"כ שם באריכות בענין זה.

<sup>5</sup> ע"י רמ"א (סי' תרצ סט"ו).

ו. בן עיר הנמצא בכרך ביי"ד והולך לכמה שעות ביום י"ד לעיר על דעת לחזור לכרך לפני יום ט"ו דינו כבן כרך וחייב פורים שלו זה רק ביום ט"ו.

## שיעור משלוח מנות

ז. אין שיעור כמה צריך להיות מנה למשלוח מנות העיקר שיהא דבר חשוב.<sup>7</sup>

----- הערות והוספות -----

<sup>6</sup> וכן דעת הגר"א (מעשה רב אות רמו) וגדולי פוסקי ספרד, הפר"ח (סי' תרפט סק"ב) מטה יהודה (סק"א) ושולחן גבוה (סק"ח) וכן מצדד הכה"ח (סי' תרפט סק"ט) וכ"כ במרחשת (ח"א סי' כב) וכ"כ הגר"ע יוסף (שו"ת יביע אומר ח"א או"ח סי' מד) דמנהג בני ספרד כהפ"ח. (ועי' בשעה"צ סי' תרפט סקט"ז דכן היא הדעה העיקרית). מאידך, מצינו עוד ג' שיטות בענין נוסח הברכה דהרבה פוסקים ס"ל דצריך לברך **"לשמוע מגילה"** - שכ"כ הרמ"א (סי' תרפט"ט ס"ב) הב"ח (סו"ס תרצ) המג"א (סי' תרצב סק"ה) שעה"צ (סי' תרפט סקט"ז) פמ"ג (א"א סי' תרצב סק"ה) א"ר (סק"ו) דה"ח (בסידורו, ובהגהות רע"א שם אות סו) קיצושי"ע (סי' קמא סט"ז) וכן דעת הגרש"ז אויערבאך (נטעי גבריאל פל"ד הע' ג', וסי' עלהו לא יבול עמ' רמז). ובשו"ת כנף רננה (סו"ס צא) כתב דנשים ששומעות מקרא מגילה בביהכ"ס יברכו בלחש לשמוע מגילה דזה ברכת הנשים כמש"כ הרמ"א, ולא יכוונו לצאת מהבעל קורא על מקרא מגילה, מיהו בדיעבד יצא. ודעת הגר"ח קנייבסקי (ישמח ישראל ה' מגילה הע' 71) שיכולים לצאת אף לכתחילה. ועי' בישמח ישראל שם (הע' 70,71) מש"כ להאריך בזה. אמנם רוב פוסקים ס"ל דנוסח הברכה היא **"לשמוע מקרא מגילה"** - שכ"כ הלבוש (סק"ג) חיי"א (כלל קנה סי"א) דבר משה (הו"ד בעיקרי הד"ט) מקור חיים בשם תשו' הרדב"ז (הובא בסי' ה' חג בחג פורים הע' 10) נחל אשכול (טו) בנימין זאב (סי' קצד) מחזיק ברכה להחיד"א (סי' תרפט סק"ד) ובשירי מנחה הנספח למנחת פיתים (או"ח עמ' נח) כתב שזה הגירסא הנכונה כי **"לשמוע מגילה"** אין פירושו מבואר כ"כ וצ"ע. וכ"כ הגר"א זילבר בסי' בירור הלכה (מהדו"ת סי' תרפט שם) שכן הוא הנוסח הנכון. וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פמ"ג סל"ב) הגר"נ קרליץ, והגר"ח קנייבסקי (אגרת הפורים עמ' יד הע' מ') [אמנם בסי' ישמח ישראל (ה' מגילה הע' 70) כתב בשם הגר"ח ק"ק שלא משנה איזה מהן מברכין]. וכ"כ בשו"ת קנין תורה (ח"ג סו"ס קג) שנהוג היה בבית זקינו הפתחא זוטא שהנשים בירכו **"לשמוע מקרא מגילה"**. והמ"ב (סי' תרפט סק"ח) כתב **"לשמוע מקרא מגילה"**. ואילו בסי' תרצב סק"א כתב בשם המג"א לגבי איש שמוציא אשה שיברך **"לשמוע מגילה"**. ועי' בסי' בירור הלכה (שם) שאין זה סתירה. ובערוה"ש (סי' תרפט סק"ה) כתב לברך **"לשמוע מגילה"**, ובסי' תרצב סק"ז כתב לגבי איש שקורא לפני אשה שיברך **"לשמוע מקרא מגילה"** (ההיפך מהמ"ב). ובראשונים הנוסח **"על משמוע מגילה"**. כן דעת הראב"י (הובא בב"י סי' תרפט ובמרדכי מס' מגילה אות תשעט) ואגודה (מגילה ג) ובנחל אשכול כתב שאולי צ"ל **"לשמוע מקרא מגילה"** כמש"כ המרדכי. וי"א שאשה לא תברך כלל - שכן כתב בבן איש חי (שנה א' פ' תצוה) שמספק לא תברך. ומ"מ אם **ברכה בדיעבד "מקרא מגילה"** - כתבו באשל אברהם מבוטשאטש (מהדו"ק סי' תרצב) והגר"ח זוננפלד (שו"ת שלמת חיים סי' צצד) שבדיעבד יצא יד"ח. **ולגבי איש הקורא לנשים** - יש אחרונים שכתבו לברך **"על מקרא מגילה"** - שכ"כ בלבוש (סק"ג) ובמטה משה (תתרז) ובמעשה רב (שם) וכן פסק הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ג סי' רכח) אך כתב שדוקא הקורא יברך ע"פ העמק ברכה (קריאת המגילה אות ז') עיי"ש. אמנם הרבה ראשונים כתבו **לברך "לשמוע מגילה"** - וכ"כ בשו"ת בנימין זאב (סי' קצד) ע"פ הראב"י הנ"ל. (הו"ד בכנה"ג סי' תרפט בהגב"י) וכ"כ במקו"ח ובב"ח (סו"ס תרצ) בשם הגהות המנהיגים (נט), ובא"ר (סק"י) עולת שבת (סי' תרפט סק"ג) כה"ח (סק"ו) ברכת הבית (שער ברכה י') אשל אברהם בוטשאטש (מהדו"ק סי' תרצב) וכן דעת הגרש"ז אויערבאך (עלהו לא יבול סעי' 443). ולענין אם האשה מברכת או הקורא מברך וכן כשיש הרבה נשים האם א' מברכת לכולן עי' בסי' ימי משתה ושמחה (פ"י הע' 40) שהביא את כל השיטות בזה.

<sup>7</sup> אמנם במקו"ח לחו"י הביא מקיצור השל"ה דבעי' שיהיה שווה פרוטה וכ"כ בדבר אליהו (סי' כט) וכ"כ בלקט יושר בשם רבו בעל התרה"ד שיוצאים בתמרה א' ותאנה א' אע"פ ששניהם אינם שווים פרוטה. ועי' במהרש"א בחי' אגודת (מגילה ז:) דמשמע דכל דהו חשיב מנה. וכן מצינו בפוסקים דבעינן שיעור למש"מ דבאשל אברהם (מהדו"ק) הסתפק אם שיעורו במאכל כזית ומשקה רביעית, או שיעורו בכדי שוה פרוטה, או במה שראוי להתכבד לפני אורח. ומסיק שהשיעור בראוי להתכבד לפני אורח או בכזית. ובמהדו"ת הוא כותב, דצריך להיות מנה חשובה בגדר

ח. אין מן הראוי לצאת ידי חובה משלוח מנות בנתינת קופסת תה או קפה<sup>8</sup>.

## משלוח מנות לקטן

ט. אין יוצאין ידי חובת משלוח מנות בנתינה לקטן דאינו בכלל רעהו<sup>9</sup>.

----- הערות והוספות -----

חתיכה הראויה להתכבד עיי"ש עוד. ובערוה"ש (סי' תרצה סקט"ו) כתב דאינו די בכזית או ברביעית, דבעינן מנה יפה, דזהו לשון מנות, כענין חתיכה הראויה להתכבד. ואלו ששלחו חתיכות קטנות לא יצאו ידי"ח וכ"כ בצפנת פענח על הרמב"ם (פ"ב הט"ו) ובשו"ת ציץ אליעזר (חי"ד סי' סה) פסק שכל מנה צריך להיות שיעור של ג' ביצים מפת שהוא שיעור סעודה. וביוסף אומץ להחיד"א (תתרכט) כתב לקיים המצוה כהלכתה במנות חשובות. וכ"כ הכה"ח (סי' תרצה סקל"ד) והברכ"י (סי' תרצה סק"ד) שצריך שיהיה המצוה שיהיה המנות יקרות ערך ועריבות. וכ"כ בפמ"ג (משב"ז סי' תרצה סק"ד) שצריך שיהיה ראוי להתכבד לפי המקום והזמן, וכן פסק הגרי"ש אלישיב (הליכות והנהגות עמ' 27). ומקורו כבר כתוב בראשונים שכן איתא בנמוק"י (מגילה ז). שמן הנכון שיהיו המנות מאכלים חשובים ומובחרים ע"פ הרמב"ם מהל' איסורי מזבח (פ"ז הי"א) ש"כ - וה"ה לכל דבר שהוא לשם האל הטוב והמטיב שיהיה מן המובחר ומן הטוב. **אמנם** כל זה בסתם שיעור של מש"מ אך כתב הריטב"א (מגילה ז): שאם המנה אינה הולמת לאיש ששולח אינו יוצא ידי"ח דצריך שיהיה חשיבות כפי ערך הנותן והמקבל. והיינו שעשיר השולח מש"מ או השולח לעשיר מש"מ צריך שיהיה חשוב כפי ערך העשיר. ולהלכה נחלקו האחרונים האם צריך לשלוח מש"מ לפי מעמד המקבל, ולכן השולח לעשיר צריך לשלוח לו מנה יפה, או שצריך לשלוח לפי מעמד השולח [והיינו לפי הנותן], ולכן עשיר השולח צריך להקפיד לשלוח מנה יפה. שדעת החי"א (כלל קנה סעי' לא) והביה"ל (סי' תרצה ד"ה חייב לשלוח) הוסיף שכן משמע מהריטב"א לפי גירסא א' בגמ' שצריך שיהיה לפי ערך המקבל. ומאידך, השד"ח (ח) דוחה דברי החי"א וכתב שיש לפרש הירושלמי כמש"כ בפני משה שהמנה הוא ביחס לנותן. וכן בזר אהרן (סי' ז') ובהל' חג בחג (פורים פ"ג הע' 11) להג"ר משה מרדכי קארפ תמחו על הביה"ל שהביא כן מהריטב"א שהלא מהריטב"א משמע שהכל תלוי בנותן והמקבל ובשו"ת ציץ אליעזר (חי"ח סי' יד אות ד') הוסיף שאף משמע להיפך מהריטב"א שתלוי בשולח ולא במקבל. וכ"כ בנטעי גבריאל (פנ"ז סי"ב) ע"פ הריטב"א שהכל לפי ערך הנותן. ולמעשה הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים סי' קפו, ותשובות והנהגות ח"ב סי' שנד), וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (שם) כתבו לתלות את זה בב' הטעמים של מש"מ שלפי התרה"ד (סי' קיא) שביאר שטעם מצות מש"מ הוא כדי שיהיה לכל אחד לקיים סעודת פורים כראוי אז הדבר תלוי בעיקר במעמד של המקבל ואם הטעם הוא כמש"כ המנות הלוי למהר"ש אלקבץ שהוא כדי להרבות השלום והרעות, א"כ הדבר תלוי בעיקר במעמדו של הנותן. ולמעשה מסיק שאם הנותן או המקבל עשיר אין לצאת אלא במתנה חשובה. וכן בס' עלהו לא יבול (עמ' רט) מובא בשם הגרש"ז אויערבאך שעשיר השולח, או ששולח אליו, תפוח או תפוז כמנה לא יצא ידי"ח. **וכל זה** רק לפי הריטב"א אבל הרי"ח לא ביאר כן הירושלמי, וכן הובא לפי הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו) וכן בפעולות שכיר שבמעשה רב, ולשיטתם הטעם שלא יצא משום דמשקה לא חשוב מנה ולפירושה ליכא ראיא שצריך דוקא חשיבות כהריטב"א, ולפי"ז אתי שפיר מה שהעיר הביה"ל (שם) ששאר פוסקים לא הזכירו דבר זה. ועי' מש"כ בזה הג"ר נתן גשטטנר (שו"ת להורות נתן ח"י סי' נ"ח אות יח בסוף) ובשו"ת התעוררות תשובה (חי"ג סי' תצה אות ב') ושו"ת אבני ישפה (חי"א סי' קלד ענף ג') ושו"ת דברי ישראל (חי"א סי' רכא). ומי ששולח הרבה דברים קטנים שכל אי לעצמו אינו מנה חשובה שבצירוף יש מנה חשובה, כתב בשו"ת התעוררות תשובה (שם סי' תצו) שיצא ידי"ח. והגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ב סי' רלו אות ב') הסתפק בזה וכתב שאולי זה תלוי בטעם המצוה אם משום "רעות" גם כה"ג יש רעות. ואם משום סעודה דלמא לא. ראה גם בדבריו במועדים וזמנים (חי"ו סי' קז).

<sup>8</sup> ודעת הגרי"ש אלישיב (יבקשו מפיהו עמ' לה) והגר"י קרליץ (שלמי תודה פורים סי' כט אות ה' עמ' שב) שאף לא יוצאים ידי"ח באבקת קפה או קקאו וכדי משום שאינם נחשבים למנה. וכ"כ הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג פורים פ"ג הע' 9) שלפי הרש"ש (הגהות רש"ש שעל הטו"א יומא פו:) והדובב מישרים (חי"א סי' צ"ב) דס"ל דאינו יוצא בפלפלין וזנגביל שאינם ראויים לאכילה כמו שהם. לפי"ז אף בקפה ותה ותבלינין אין יוצאין. ולא ראיתי מי שהתיר את הדבר וצ"ע על ההמון שטועים בזה ושולחים קפה ותה במש"מ.

## משלוח מנות לכלתו

י. חתן לפני החתונה יכול לשלוח משלוח מנות לכלתו אבל לא ימסור לה ביד<sup>10</sup>.

## משפחה בשנת אבל

יא. משפחה שנוהגים לעשות סעודת פורים משותפת לכל הבנים והבנות הנשואים, מותר להם לעשות סעודה משותפת אף כשהם בשנת אבלות, אולם שלא יעשו את הסעודה באולם, רק בבית של ההורים או בבית של אחד מהילדים<sup>11</sup>.

### ----- הערות והוספות -----

<sup>9</sup> וכן פסק הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פמ"ז ס"ו) וכן דעת רוב הפוסקים ה"ה: מועד לכל חי (סי' לא אות פו), שו"ת משפטי ליעקב (סי' סא אות ב'), שו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' קכא), שו"ת יד סופר (סי' כד) בן איש חי (פי' תצוה סעי' טז) כה"ח (סי' תרצב סק"ב) סידור בית עובד (ט) להר"י אשכנזי, שמחת יהודה (למהר"י נגאר) עמ"ס סופרים, ועוד, והטעם הוא משום דקטן אינו בכלל רעהו. אמנם הא"א בוטשאטש, והאורחות חיים (ספינקא סק"א) בשם תקון משה (דף צג.), טהרת השולחן, ובעל הפתח עינים (הובא בס' עושה שלום) הסתפקו בזה עיי"ש, דיש כמה טעמים להתיר ולאסור. ומאידך, הערוה"ש (סי' תרצה סק"ח) וכן בעיקרי הד"ט (או"ח סי' לו) בשם ס' אגורה באהלך כתבו שמותר לשלוח לקטן, וכן דעת הגר"ח קנייבסקי (קיצור דיני פורים עמ' מ'). וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (ס' אדר ופורים ר' שורף) שכשאין ישראל אחר, יקיים את המצוה ע"י משלוח לקטן. אמנם עיי' בס' בירור הלכה (קמא סי' תרצה) שדן בראיה של הערוה"ש ודוחה דבריו ומסיק שאין לשלוח לקטן. ובס' ויאמר בועז (ג, לא) כתב שקטן בן ט' שנים בכלל איש כדאיתא בכמה דוכתין בש"ס וכיון שהוא מחויב לשלוח, יצא יד"ח מי שישלח לו. אמנם דעת הגר"ש אלישיב (יבקשו מפיחו עמ' נא) והגר"מ שטרנבוך (שו"ת תשובות ונהגות ח"ג סי' רלו אות ד') שקטן יכול לשלוח לקטן. ודעת הגר"ש"א (שם) שאף נער בר מצוה יכול לשלוח לחבירו הקטן. ועיי' מש"כ בזה הג"ר אפרים גרינבלאט בשו"ת רבבות אפרים (ח"ו סי' שצב).

<sup>10</sup> וכן דעת הגר"ש אלישיב (יבקשו מפיחו פ"א אות לח) שמותר לחתן לשלוח לכלתו אם כך המנהג, אכן עדיף שאמו תמסור לה את המשלוח מנות.

<sup>11</sup> וכן דעת הגר"ש אלישיב. (ועיי' מה שנכתב בשמו לקמן) וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח סי' כ' אות ד-ה) וכ"כ בחזון עובדיה (עמ' קפ) אך הוסיף שאם יש שם כלי נגינה ימנע האבל מלהיות שם. מאידך, בנימוקי או"ח (סי' תרצו סק"ג) כתב שמותר לשמוע כלי נגינה משום שאם לא ינגנו בביתו יהיה כמו אבלות בפרהסיא, וכן דעת הגר"ש"א (תורת המועדים סי' תרצו סק"ח אות ה') והוסיף שאף בתוך השלושים מותר וכ"כ באבלות ד"ב חודש. אך בספר דברי סופרים (אבלות פמ"א אות יז, יח ואות צא) כתב שבתוך ל' צ"ע אם מותר עיי"ש. ולעשות סעודה אצל אדם נכבד כרב ומו"צ שנמצא בתוך אבילות עיי' מ"ש הנימוקי או"ח (שם) ובס' שלמי מועד (בקונט' "פסקי רבן ומאורן של ישראל" עמ' לא) בשם הגר"ש"א אויערבאך. ועיי' בשו"ת זקן אהרן (סי' ריג). ועיי' בספר יבקשו מפיחו (ח"ב שער ז' פ"ב) שכתב למעלה מ-40 שאלות ששאלו את מרן הגר"ש אלישיב בענין סעודת פורים באבילות בכל האופנים והמקרים, באיזה אבילות, ל' או י"ב, מתי מותר לעשות סעודה ומתי אסור, היכן מותר והיכן אסור, כמה אורחים או כמה משתתפים מותר להזמין, אם אפשר גם משתתפים אחרים, או רק קרובי משפחה או בני משפחתו בלבד, מה הדין כשעושים כן כל שנה, ומה הדין כשעושים כן לפעמים, אם מותר להשתתף כשיש שם כלי זמר, מה הדין כלי נגינה ומה הדין מנגינה מוקלטת, מה הדין בללי פורים ומה הדין בפורים עצמו, ומה הדין תלמידים בסעודה אצל רבם האבל, ועוד ועוד, וכן כל כיוצ"ב כל זה תמצא בס' יבקשו מפיחו שם בצורה מסודרת ונפלאה וחבל שאין כאן את המקום להביא הכל כאן בקונטרס.